

Список використаних джерел

1. Кіреєва О. С. Що до пошуку оперативної значимої інформації у відкритих джерелах. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України* : тези міжнар. наук.-практич. конф. 22 листоп. 2019 р.. Хмельницький, 2019. С. 233–235.

2. Методичні рекомендації проведення аналізу інформації щодо перетину державного кордону України фізичними особами та аналізу вантажопотоку в пунктах пропуску через державний кордон : методичний матеріали / Дудник А, Лазоренко Р., Ліванчук Д., Перепелиця М. : СхРУ диск вих. № 442-1904/0/6-21 від 02.02.2021 : Київ. 2021.

3. Настанова користувача ІТС «Гарт-10. «Підсистема «Кримінальний аналіз. АРМ «Аналітик». Київ.: 2019. 53с.

4. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

Користін Олександр Євгенійович,

головний науковий співробітник
НДІ кримінологічних досліджень ДНДІ
МВС України, доктор юридичних наук,
професор

БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ НА ОСНОВІ «INTELLIGENCE»

Сучасні реалії для українського суспільства, перш за все, пов'язані з відкритою зовнішньою агресією, посяганням на державний суверенітет та територіальну цілісність. Але важливим є розуміння необхідності вже зараз формувати бачення майбутнього України.

Базовими засадами найближчого майбутнього для нашого суспільства є:

Україна вийде переможцем у цій війні;

– український народ вкотре доведе свою соціально-політичну спроможність бути у фарватері суспільного розвитку та бути провідником фундаментальних цінностей у світі;

– Збройні сили України остаточно закріплять спроможності високого рівня оборони.

Водночас відбудова країни, її інфраструктури, подальший економічний розвиток, ефективне використання міжнародної допомоги та її антикорупційний захист, а також адекватна відповідь вимогам українського суспільства потребують високого рівня спроможностей сектору безпеки, правоохоронної діяльності.

Наші дослідження на основі ризик-орієнтованого підходу неодноразово вказували на те, що система кримінальної юстиції та діяльність правоохоронних органів зосереджуються на тактичному та частково оперативному впливі на ситуацію [1; 2]. За такої умови

превенція залишається виключно декларативною, система безпеки реактивною і неспроможною щодо системних кримінальних загроз.

Сьогодні Збройні сили України демонструють надзвичайну важливість забезпечення високого рівня спроможностей оборони країни. І декларативність, формалізація, бюрократизація, а в окремих випадках імітація діяльності є неприпустимими, а емоційно сприймаються «зрадою». Українське суспільство потребує від суб'єктів сектору безпеки кардинальних змін, довіри та адекватного інституціонального й суб'єктного забезпечення національного супротиву у війні з агресором.

Питання риторичне, чи забезпечить правоохоронна система необхідний рівень безпеки держави?

Саме у цьому контексті необхідно розглядати реформування сектору безпеки, розбудову моделі правоохоронної діяльності в Україні на основі світового досвіду, сучасних досягнень розвинених правоохоронних систем.

Ми неодноразово у минулому ставили акценти на необхідності «інтелектуалізації правоохоронної діяльності» і це є об'єктивною необхідністю, в основі якої відповідний цивілізаційний та технологічний розвиток.

І мабуть не випадково сучасна модель правоохоронної діяльності Intelligence-led Policing (ILP) [3], у своїй назві ключовим терміном використовує «intelligence».

Поняття, що передається англійським словом intelligence, має безліч різних визначень, залежно від контексту, культур, мов і традицій (розум, розвідка тощо). На підставі літератури з'ясовано також, що слово intelligence використовується одночасно для вказівки методології, структури, процесу і продукту. Поряд з тим, етимологічна характеристика поняття intelligence у контексті сутності сучасної моделі безпекової діяльності потребує відходу від однозначного елементарного перекладу, а обґрунтовує позицію більш широкого тлумачення.

Контекстний аналіз сутності моделі intelligence формує чітке розуміння значень понять дані, інформація і знання.

Дані – це необроблені і неінтерпретовані результати спостережень і вимірювань. Це прості спостереження, необмежені додатковими змінами, висновками чи думками. Дані можуть відноситись до місць злочину, характеристик способів вчинення злочину, зброї та підозрюваних.

У свою чергу інформація – це дані, вміщені в контекст і осмислені, що надає їм більшу актуальність і значимість. Це дані з більшою релевантністю. Інформація наділена сенсом і контекстом, і може бути неструктурована за своїм характером. Наприклад, інформація зі стенограми прослуховування може продемонструвати більш глибоке розуміння відносин між організатором теракту та співучасниками.

І на завершення знання – це інформація після її тлумачення і засвоєння. Коли людина додає власний досвід до інформації, вона (інформація) стає знаннями. У сучасних безпекових системах поняття «знання» увійшли до мови операційної діяльності.

Національна розвідувальна модель Великої Британії (The National Intelligence Model (NIM)) використовує терміни «активи знань» та «продукти знань», а в Норвегії застосовують модель на основі знань. Знання мають цінність саме тому, що фахівець дає інформаційний контекст, тобто певну конкретну інтерпретацію. Знання складно структурувати, зберігати або поширювати, вони також більш нематеріальні, ніж дані.

Таким чином, важливість того чи іншого підрозділу в організаційній структурі визначається не репутацією, а «знаннями». У свою чергу в умовах моделі intelligence звичайним, але центральним функціональним напрямом правоохоронного органу стає нарощування потенціалу intelligence та знань.

Продукти знань створюють умови щодо розуміння поведінки злочинця, але продукти intelligence мають генерувати дії, конкретні управлінські дії щодо протидії злочинній діяльності. Тобто не завжди «знання» автоматично переходять у розряд управлінських рішень. Так само і управлінські рішення не завжди покладаються на intelligence. Ця проблема не є унікальною.

Для багатьох аналітиків розрив між продукуванням знань та продукуванням intelligence є суттєвим, вимагаючи від аналітиків вийти за межі опису і краще зрозуміти безпекове середовище та попит на аналітичний продукт. Щоб розвинути глибоке розуміння проблеми безпеки та загроз, інформація має бути поміщена в контекст та організована таким чином, щоб посадові особи, які приймають рішення, мали уявлення та робили висновки з наявної колективної мудрості. Знання можуть поглиблювати уявлення та розуміння, але вони повинні бути структуровані таким чином, щоб допомогти особам, які приймають рішення, розробляти план дій.

Intelligence, включаючи навіть опис злочинів, вчинених у минулому, створює певну проєкцію безпекового середовища у майбутньому. Для підтвердження цього необхідним є вилучення одного з видів діяльності, який досить часто некоректно визначають як intelligence – підтримка розслідування (дії, що виконуються з метою збору достатньої кількості доказів для висунення обвинувачення), яка є цінною в контексті забезпечення ефективної правоохоронної діяльності, але вона відіграє другорядну роль і не є власне intelligence, незалежно від того, якими є функціональні обов'язки осіб, що її забезпечують.

Діяльність аналітиків переважно спрямована на використання наявних знань для прогнозування потенційних ситуацій; цей процес не є вже сталим та поширеним, нерідко аналітики та їхні керівники задоволені результатами звітів про наявні тенденції та динаміку загроз, абсолютно без будь-яких прогнозів; однак прогнозування є дуже

важливим для тих, хто приймає рішення, адже часто вони також виконують і функцію ризик-менеджерів, на яких покладено відповідальність за розподіл ресурсів.

З іншого боку, керівники дуже часто доручають підлеглим неможливі для виконання завдання. При цьому вони не в змозі адекватно сформулювати свої вимоги та наміри, за звичкою шукають «правильні відповіді», такі собі ситуативні проєкції конкретної дати, часу та місця вчинення потенційного правопорушення тощо. Якщо підлеглі дають менший за визначений обсяг інформацію – це вважається провалом.

Намір передбачення конкретної загрози краще було б замінити метою визначення майбутніх поведінкових патернів (зразків, шаблонів, моделей, систем) для посилення на проактивному компоненті. Перехід до формату *intelligence* був частково простимульований бажанням посилити проактивний підхід, який використовують, для ефективного запобігання деструктивним явищам замість традиційного реагування на вчинені протиправні дії. Для того, щоб вжити власне запобіжні заходи, і потрібен проактивний підхід. Проактивність, натомість, вимагає наявності компонента передбачуваності, якщо ми характеризуємо загрозу. Якщо діяльність є унікальним за своєю природою, ми навряд чи матимемо можливість визначити певні майбутні події через те, що нам потрібна «історія», аналогічні інциденти, зв'язок між якими можливо простежити, встановивши певну залежність.

Значення патернів є особливо важливим, вони є «ядром» так званого першого закону *intelligence*: «Найбільш чітким індикатором потенційної злочинної діяльності є аналогічні дії, що вчиняються зараз».

Особи, які ідентифікували певні можливості та скористалися ними, будуть продовжувати доти, поки їх не зупинять, і таким чином можливо буде визначити патерн конкретної повторюваної діяльності. Стратегічний менеджмент патернів (обставини інцидентів та поведінкова специфіка) буде оптимальним форматом, на відміну від індивідуальних розслідувань.

Суто з аналітичної точки зору ідентифікація патернів (обставини інцидентів та поведінкова специфіка) є першим кроком на шляху до запровадження проактивного підходу. Навіть дескриптивний (описовий) аналіз патернів щодо вчинених у минулому злочинів може бути використаний для прогнозування майбутньої динаміки. Також існує думка, що безперервний ланцюг подій, які характеризують досліджуваний патерн, може бути порушена лише вжиттям відповідних заходів.

Інша складова комбінованого процесу прогнозування в контексті *intelligence* – вплив на тих, хто приймає рішення. Базовою при цьому є аксіома аналітичної розвідки: аналітична розвідка, що не впливає на мислення того, хто приймає рішення, не є справжньою аналітичною розвідкою. При цьому ніяким чином не применшується цінність підтримки процесу розслідування, надання консультацій та

іншої, не менш важливої роботи, яку виконують аналітики, але аналітична розвідка – це процес формування знань.

Таким чином, враховуючи можливі варіанти перекладу поняття *intelligence* (розвідка, розум) та розглядаючи його в контексті сучасної моделі правоохоронної діяльності, яка базується на широкому упровадженні аналітики та проактивного характеру діяльності, важливим є сприйняття його саме як аналітична розвідка, поєднуючи розвідувальну діяльність з розумовою діяльністю щодо аналізу інформації та формування відповідної системи знань.

Однією із найважливіших передумов ефективної розвідувальної аналітичної діяльності є необхідність зрозуміти та визнати головну різницю між поняттями «аналітична розвідка» та «аналіз інформації». Лише тільки збір, форматування, реорганізація, візуалізація та презентація інформації не є аналітичною розвідкою, це лише аналіз інформації. Але, коли розвідувальна діяльність базується на аналітиці, результатом є дещо інше та більше, зокрема, аналітичний продукт із «доданою вартістю» для користувачів, у нашому випадку – правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологічні засади оцінювання гібридних загроз та ризиків у сфері громадської безпеки та цивільного захисту». № держреєстрації 0120U100239.

2. Користін О.Є. Стратегічний аналіз. Кримінальна юстиція та правоохоронні органи: загрози, ризики, вразливості. Київ (РНБО), 2021. 29 с.

3. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою /ЛР : навчальний посібник. К.: «Видавництво Людмила», 2019. – 120 с.

Корнейко Олександр Васильович,
завідувач кафедри інформаційних
технологій та кібербезпеки ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат технічних наук, професор;
Худенко Дмитро Миколайович,
начальник Департаменту кримінального
аналізу Національної поліції України

ПІДГОТОВКА КРИМІНАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: ІСТОРІЯ ТА ДОСВІД

На даний час вивчення та розвиток новітніх технологій та методик здійснення кримінального аналізу (КА), інформаційно-пошукової та аналітичної роботи є одним із важливих напрямів освітньої та наукової діяльності Національної академії внутрішніх